

KESKLAVOR
Eesti Keskkonnauuringute Keskus

CENTRINĖ TYRIMŲ LABORATORIJA
Estijos aplinkos tyrimų centras

Aplinkos oro kokybės vertinimo tyrimo Vilniaus Lazdynų seniūnijoje ataskaita 2019 m. gegužės mėn.

2019 m. Talinas

Projekto pavadinimas

Aplinkos oro kokybės vertinimo tyrimas Vilniaus miesto Lazdynų seniūnijoje. 2019 m. gegužės mėn.

Projekto autoriai

Aser Sikk

Keio Vainumäe

Užsakovas

UAB Vilniaus kogeneracinė jėgainė

Jočionių g. 13, Lt-02300 Vilnius

Projektą atliko

Esti Keskonnauuringute Keskus OÜ / Estijos aplinkosaugos tyrimų centras

Marja 4D

Talinas, 10617

Tel. 6112 900

Faksas 6112 901

info@klab.ee

www.klab.ee

Estijos akreditavimo centro akredituota mokslinių tyrimų laboratorija, registracijos Nr. L008

Sutarties Nr. VKJ-S-2017-16

Projekto užbaigimo data 2019 06 25

Šis darbas bei visi priedai parengti, pateikti ir skirti naudoti tik kaip vienas dokumentas. Šiame darbe ir jo prieduose pateiktus žemėlapius, paveikslus ir skaičiavimus saugo autorių teisių įstatymas. Minėtos medžiagos naudojimo sąlygos numatytos autorių teisių įstatyme. Įsigyti, kopijuoti ir (ar) naudoti šį darbą komerciniams tikslams be raštiško Estijos aplinkosaugos tyrimų centro sutikimo – draudžiama. Šiame dokumente pateiktą informaciją naudoti švietimo bei pelno nesiekiančiais tikslais leidžiama tik pateikus nuorodą į pirminį informacijos šaltinį. Naudojant minėtą tyrimo informaciją, būtina nurodyti pirminį informacijos autorių.

Turinys

1. Įvadas ir tikslai	4
2. Matavimo prietaisai ir metodai.....	5
2.1. Akreditacija	5
2.2. HCl ir HF matavimai	5
2.3. NH ₃ matavimai	6
2.4. B(a)P matavimai.....	6
2.4.1. B(a)P koncentracijos dydžio matavimų rezultatai.....	7
3. Meteorologiniai parametrai.....	7
4. Oro teršalų ribinės vertės.....	7
5. Matavimų rezultatai.....	8
5.1. Meteorologiniai parametrai	8
5.2. Oro teršalų kiekio matavimų rezultatai	9
6. Vietų, kuriose atlikti matavimai ir mobiliojo prietaiso, nuotraukos	10
1 priedas. Tyrimų rezultatai.....	11

Paveikslai

1 paveikslas. Mobilioji transporto priemonė ir tyrimo vieta.....	4
2 paveikslas. Vėjo greitis ir kryptis	9
3 paveikslas. Mobilioji transporto priemonė ir tyrimo vieta.....	10
4 paveikslas. Matavimų vieta (Measurement point).....	10

Lentelės

1 lentelė. Aplinkos oro teršalų ribinės ir rekomenduojamos vertės.....	8
2 lentelė. Meteorologiniai parametrai	8
3 lentelė. Matavimų rezultatai	9

1. Įvadas ir tikslai

UAB Vilniaus kogeneracinė jėgainė užsakė 24 valandų trukmės aplinkos oro kokybės vertinimo ir stebėjimo tyrimą Vilniaus miesto Lazdynų seniūnijos gyvenamajame rajone. Tyrimas atliktas 2019 05 23 – 2019 05 24 dienomis. Matavimai atlikti ir oro kokybė įvertinta vietoje, kurios koordinatės - 54°40'03.3"N; 25°12'56.1"E (žr. 1 ir 4 paveikslus). Matavimo rezultatai surinkti siekiant nustatyti oro teršalų koncentracijos dydį aplinkos ore bei įvertinti toliau pateiktų teršalų kieki: vandenilio chlorido (HCl), vandenilio fluorida (HF), amoniako (NH₃) ir benzo(a)pireno (B(a)P).

1 paveikslas. Mobilioji transporto priemonė ir tyrimo vieta

Per matavimo laikotarpį mobilioji transporto priemonė stovėjo automobilių stovėjimo aikštelės kampe, Šiltnamių ir Bukčių gatvių sankryžoje. Artimiausia miesto magistralė, kuri galėjo įtakoti matavimo rezultatus, yra Oslo gatvė esanti maždaug už 400 metrų į šiaurę. Papildomi veiksniai galėję turėti įtakos matavimų rezultatams yra transporto priemonės važiuojančios ir išvažiuojančios iš automobilių stovėjimo aikštelės ir išmetimai iš požeminio automobilių stovėjimo garažo vėdinimo angos, kuri yra 5 metrų atstumu nuo matavimo vietos. Didžiausia elektrinė „Vilniaus energija“ yra 1 kilometro atstumu į rytus. Tai taip pat galėjo paveikti matavimo rezultatus.

2. Matavimo prietaisai ir metodai

2.1. Akreditacija

Estijos Aplinkos tyrimų centras turi akredituotą bandymų laboratoriją (Akreditacijos pažymėjimas Nr. L008) ir turi teisę atlikti aplinkos oro mėginių HF, HCl, NH₃, B(a)P ėmimą, ir kietųjų dalelių koncentracijų matavimus. Laboratorija yra akredituota pagal EVS-EN ISO/IEC 17025:2006 standarto reikalavimus.

B(a)P analizę atliko akredituota laboratorija ALS Czech Republic, s.r.o. Ši testavimo laboratorija yra akredituota CAI pagal CSN EN ISO/IEC 17025:2005.

2.2. HCl ir HF matavimai

HCl ir HF koncentracijos dydžio aplinkos ore matavimai atlikti naudojant Furjė transformacijos infraraudonųjų spindulių (FTIR) spektroskopą „Gasmeter DX4015“, HCl ir HF matavimo intervalas – 20 ppm. FTIR dujų analizatorius aptinka dujinius junginius stebėdamas minėtų junginių infraraudonųjų spindulių absorbcijos savybes. Kiekvieną molekulinę struktūrą sudaro unikali atomų kombinacija, todėl kiekviena skirtinga molekulinė struktūra taip pat skleidžia unikalų infraraudonųjų spindulių dažnį. Tiriant minėtą dažnį, galima nustatyti dujinius junginius (kokybinė analizė) bei atlikti jų analizę (kokybinis tyrimas). „Gasmeter DX4015“ FTIR dujų analizatorius atlieka viso infraraudonųjų spindulių spektro analizę 10 kartų per sekundę (analizuojamas dujinės ląstelės ėminio viduje esančių molekulių sugertas, infraraudonųjų spindulių skleidžiamos šviesos, kiekis). Pagal pasirinktus matavimo parametrus, galima sujungti kelis skirtingus dažnius į vieną (taip pagerinant skleidžiamo signalo ir pašalinių trukdžių santykį). Faktinė dujų koncentracija aplinkos ore apskaičiuojama pagal ėminių skleidžiamą dažnį bei naudojant patentuotą ir, pagal atliekamą tyrimą koreguotą, klasikinį mažiausių kvadratų analizės algoritmą.

Minėtas analizatorius buvo sumontuotas mobilios transporto priemonės viduje ir sujungtas teflono žarna su stacionariu ėminių ėmimo zonu. Prie stacionaraus ėminių ėmimo zondo prijungtas cirkuliacinis siurblys, cirkuliuojantis aplinkos orą zondo viduje. Oro srautas analizatoriaus viduje valdomas įmontuotu siurbliu. Prieš atliekant matavimus, atlikta tuščio įrenginio vidaus analizė. Aplinkos oro ėminių matavimai atlikti nuo 2019 05 23 d. 10.09 val. iki 2019 05 24 d. 10.11 val. Matavimo rezultatai išreikšti ppm.

Matavimo rezultatai surinkti pagal Europos standarto EN 15483:2008 reikalavimus. Analizatoriaus įvertinimo kriterijai atitinka Europos standarto EN 15267–4:2017 standarto reikalavimus.

2.3. NH₃ matavimai

NH₃ koncentracijos dydžio aplinkos ore matavimai atlikti naudojant bangų ilgio CRD spektrometrą (WS–CRDS) „Picarro G2103“, kurio matavimo intervalas – 10 ppm, o mažiausia aptinkama vertė < 0,07 ppb (0.05 µg/m³). „Picarro G2103“ NH₃ dujų analizatorius gali realiu laiku sekti ir stebėti NH₃ dujas vieno milijardo (ppb) tikslumu. Analizatoriaus veikimo principas pagrįstas pagal laiko atžvilgiu nustatomą matavimo sistemą, kuri kiekybiškai įvertina dujų molekulių dažnio savybes optinėje erdvėje naudojant lazerį. WS–CRDS matavimo metodas – lazerio pagalba atliekama tiksli ir selektyvinė pasirinktų dujų junginių absorbcijos analizė. Matavimo rezultatų tikslumas užtikrinamas naudojant optinę ertmę, kuri sukuriama naudojant vaizdą atspindinčius veidrodžius bei pailginančius absorbcijos tako ilgį ir absorbcijos signalo kontrastą.

Minėtas analizatorius buvo sumontuotas mobilios transporto priemonės viduje ir sujungtas teflono žarna su stacionariu ėminių ėmimo zondų. Prie stacionaraus ėminių ėmimo zondo prijungtas cirkuliacinis siurblys, cirkuliuojantis aplinkos orą zondo viduje. Oro srautas analizatoriaus viduje valdomas išoriniu siurbliu. Aplinkos oro ėminių matavimai atlikti nuo 2019 05 23 d. 09.55 val. iki 2019 05 24 d. 09.55 val., 1 sekundės intervalais. Koncentracijos dydžio rezultatai suapvalinti iki 5 minučių vidurkio. Matavimo rezultatai išreikšti ppb.

2.4. B(a)P matavimai

B(a)P kiekio aplinkos ore matavimai atlikti naudojant „Digital DHA–80“ pakopinį didelės apimties aeroliozolio ėminių ėmiklį su poliuretano putplasčiu (PUF) ir 150 mm filtru. Aplinkos oro kietųjų dalelių, kurių aerodinaminis skersmuo mažesnis kaip 10 mikrometrų, mėginys buvo surenkamas ant filtro ir PUF. B(a)P kiekiai nustatyti emisijos metu naudojant izotopų skiedimo metodą kartu su aukštos skiriamosios gebos dujų chromatografija ir aukštos skiriamosios gebos masių spektrometrija (HRGC–HRMS).

„Digital DHA–80“ ėminių ėmiklis apdorojo 30,89 m³ aplinkos oro per valandą. Aplinkos oro ėminiai surinkti pro įvadinėje angoje įstatytą ėminių ėmimo vamzdelį. Ėminių ėmimo vamzdelis įstatytas vertikaliai oro srauto kameroje, todėl ėminiai pereina nuo prietaiso viršaus iki apačios pro filtrą. Viršutinė oro srauto kameros dalis atlieka, įprastos skerspjūvio formos, difuzoriaus funkciją bei užtikrina tolygią atviro, apvalios formos, filtro apkrovą. Ėminiams praėjus pro filtrą, likusio oro kiekis išmatuojamas naudojant oro srauto matuoklį su įmontuota plūde. Dvigubas fotojutiklis optiniu būdu nustato plūdės poziciją. Siekiant išlaikyti norimą oro kiekį, elektroniniai valdymo prietaisai matuoja ir parenka tinkamą siurblio pajėgumą pagal apskaičiuotą valdiklio apkrovą. Ėminių ėmiklio įvertinimo kriterijai atitinka Europos standarto EN 12341:2014 reikalavimus. Aplinkos oro tyrimas buvo atliekamas nuo 2019 05 23 d. 10.10 val. iki 2019 05 24 d. 10.10 val.

2.4.1. B(a)P koncentracijos dydžio matavimų rezultatai

Koncentracijų dydžiams ėminiuose nustatyti pasirinktas analizės metodas. B(a)P koncentracijų dydžiai nustatyti emisijos metu naudojant izotopų skiedimų metodą kartu su HRGC–HRMS. B(a)P suma buvo apskaičiuota pagal išmatuotas vertes, o nustatymas buvo atliktas pagal standartą ISO 11338.

Koncentracijų dydžiams aplinkos ore apskaičiuoti naudota toliau pateikta formulė:

$$C = \frac{m}{V_a}, \text{ kur}$$

C - koncentracijos dydis aplinkos ore, $\mu\text{g}/\text{m}^3$;

m – analizės metu nustatyta aplinkos oro teršalų masė PUF ėminiuose, $\mu\text{g}/\text{sample}$;

V_a – faktinis aplinkos oro srauto tūris, m^3 .

Koncentracijos analizės rezultatai pateikti 1 priede.

3. Meteorologiniai parametrai

Meteorologinių parametų matavimai atlikti naudojant prie automobilio montuojamą mobilią „Magellan“ meteorologinę stotį. Minėtoje stotyje įdiegtas kompaktiškas jutiklių modulis su magnetiniu kompasu, leidžiančiu savaime pakeisti stoties kryptį pagal esamą vėjo kryptį. „Sonic“ vėjo greičio jutiklyje įmontuoti oro temperatūros, drėgmės ir barometrinio slėgio jutikliai. Minėtas jutiklis sujungtas su kompiuteriu, kuriame įdiegta „WeatherMaster 4.0“ programinė įranga automatiškai užfiksuoja ir išsauganti kiekvieną minutę gautus matavimo rezultatus duomenų bazėje. Tirti meteorologiniai parametrai: oro temperatūra, vėjo greitis, vėjo kryptis ir barometrinis slėgis.

4. Oro teršalų ribinės vertės

Europos Sąjungos direktyvoje Nr. 2004/107/EK nustatytos ribinės benzo(a)pireno vertės aplinkos ore. ES nėra nustačiusi vieningų NH₃, HCl, HF ribinių ar siekiamų verčių aplinkos ore. Lietuvoje, ribinės NH₃, HCl, B(a)P vertės nurodytos nacionaliniuose teisės aktuose. Minėtos ribinės ir rekomenduojamos vertės pateiktos 1 lentelėje.

1 lentelė. Aplinkos oro teršalų ribinės ir rekomenduojamos vertės

Teisės aktai	Vidurkinimo trukmė	NH ₃ , µg/m ³	HCl, µg/m ³	HF, µg/m ³	B(a)P, µg/m ³
ES direktyva Nr. 2004/107/EB	Metinė	-	-	-	0,001
PSO aplinkos oro rekomendacijos	-	-	-	-	0,00012 ¹
Lietuvos teisės aktai ^{2,3}	24 valandų vidurkis	40	200	-	0,001 ⁴
	30 minučių vidurkis	200	200	-	-

¹ B(a)P koncentracijos dydis, sukiantis vėžio sergamumo riziką 1 iš 100 000 žmonių;

² Teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal nacionalinius kriterijus, sąrašą ir ribines aplinkos oro užterštumo vertes (Įsakymas, 2007 m. birželio 11 d. Nr. D1-329/V-469);

³ Dėl Aplinkos oro užterštumo arsenu, kadmiu, nikeliu benzo(a)pirenu siektinų verčių patvirtinimo (Įsakymas, 2006 m. balandžio 3 d. Nr. D1-153/V-246);

⁴ Metinis vidurkis.

5. Matavimų rezultatai**5.1. Meteorologiniai parametrai**

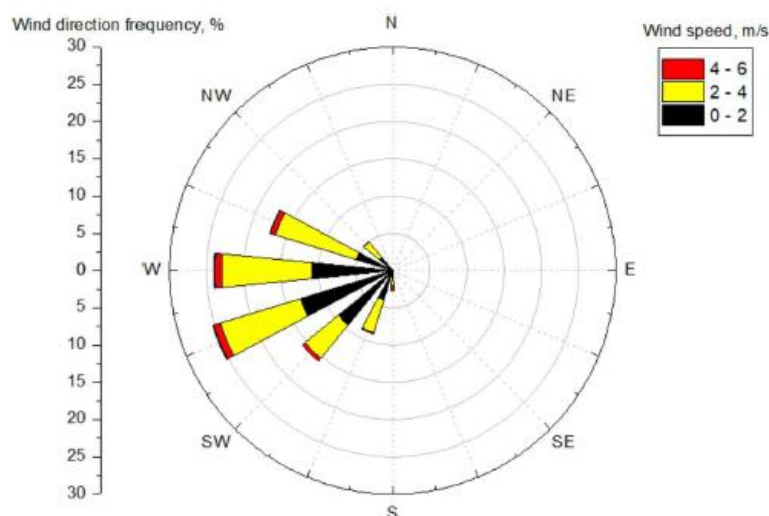
Meteorologiniai parametrai su vidutinėmis, minimaliomis ir maksimaliomis vertėmis matavimo laikotarpiu pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Meteorologiniai parametrai

Parametras	Rezultatai		
	Mažiausia	Vidurkis ¹	Didžiausia
Vėjo greitis	0,2 m/s	2,2 m/s	7,3 m/s
Vėjo kryptis	-	PV – V ²	-
Oro temperatūra	13,9 °C	19,7 °C	28,4 °C
Barometrinis slėgis	992,8 hPa	995,1 hPa	997,3 hPa

¹ Apskaičiuota pagal 24 valandų ir vienos minutės intervalų meteorologinių parametų matavimo rezultatus;

² Didžiausios vėjo kryptis

2 paveikslas. Vėjo greitis ir kryptis

5.2. Oro teršalų kiekio matavimų rezultatai

24 valandų HCl, HF ir NH₃ koncentracija apskaičiuota pagal matavimo rezultatų ir vidurkinius koncentracijos dydžius. Koncentracijos dydžio matavimo rezultatai išreikšti ppm ir ppb paversti į $\mu\text{g}/\text{m}^3$ matavimo vienetus esant standartinei 20 °C oro temperatūrai ir 101,3 kPa standartiniam slėgiui. Bendras faktinis aplinkos oro srauto tūris (V_a) su aerozolio ėminių ėmikliu – 741,3 m³. Matavimų rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Matavimų rezultatai

	HCl, $\mu\text{g}/\text{m}^3$	HF, $\mu\text{g}/\text{m}^3$	NH ₃ , $\mu\text{g}/\text{m}^3$	B(a)P, $\mu\text{g}/\text{m}^3$
24 valandų vidutinė koncentracija	< 15,3 ¹	< 14,6 ¹	5,0	< LD

¹ Mažesnė nei aptinkama vertė.

Rezultatų palyginimas su taikomomis aplinkos oro koncentracijos ribomis:

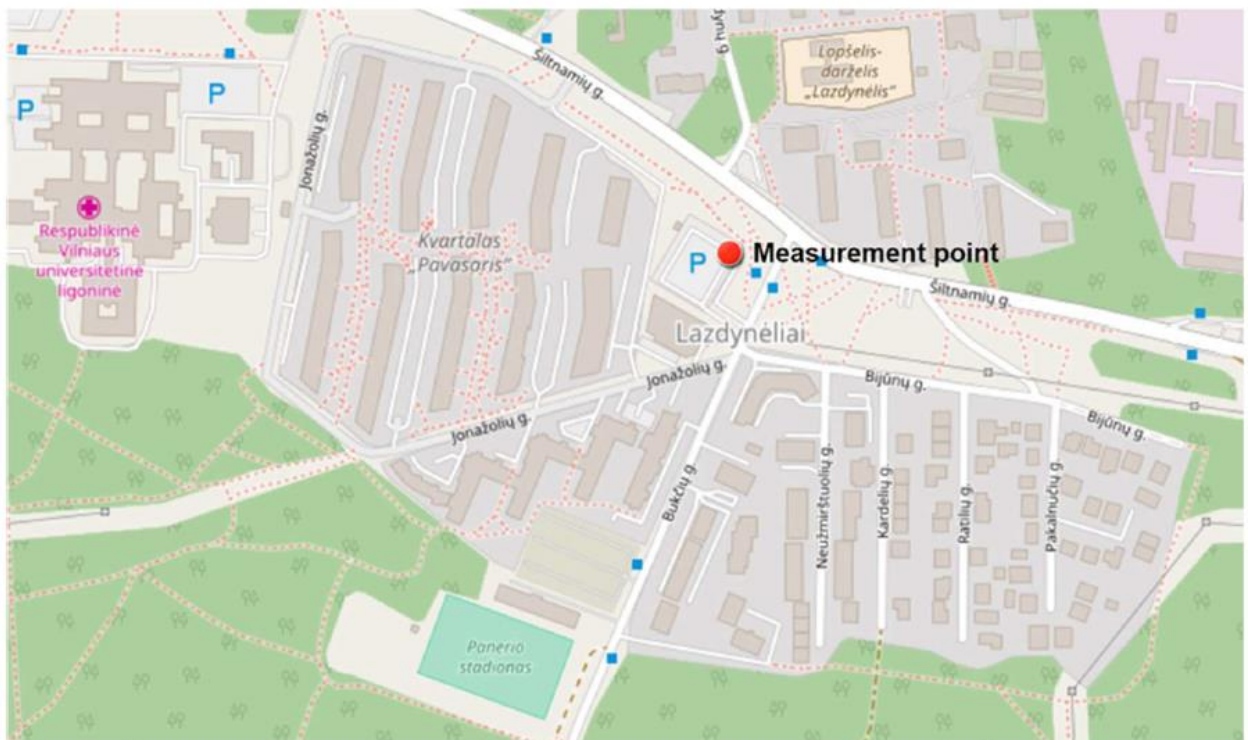
1. HCl – mažesnė kaip 24 valandų vidutinė nacionalinė ribinė vertė yra 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$;
2. NH₃ – mažesnė kaip 24 valandų vidutinė nacionalinė ribinė vertė yra 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$;
3. B(a)P – nėra nacionalinės ar ES 24 valandų vidutinės ribinės vertės. Mažesnė nei metinė ES ir nacionalinė ribinė vertė yra 0,001 $\mu\text{g}/\text{m}^3$; ¹
4. HF – nėra nacionalinės ar ES ribinės vertės.

¹ Turi būti atsižvelgta, kad ši ribinė vertė yra vidutinė metinė vertė, bet matavimo rezultatai pateikiami 24 valandų vidurkiu. 24 valandų vidutinė vertė nereiškia, kad metinė vidutinė ribinė vertė yra viršyta.

6. Vietų, kuriose atlikti matavimai ir mobiliojo prietaiso, nuotraukos

3 paveikslas. Mobilioji transporto priemonė ir tyrimo vieta

4 paveikslas. Matavimų vieta (Measurement point)

1 priedas. Tyrimų rezultatai

Issue Date : 10-Jun-2019
 Page : 2 of 2
 Work Order : PR1952641
 Customer : Estonian Environmental Research Centre

Analytical Results

Sub-Matrix: AIR		Client sample ID		150 mm filter + PUF, samples with No 3 Vilnius Lazdynai		---	---		
		Laboratory sample ID		PR1952641-001		---	---		
		Client sampling date / time		[26-May-2019]		---	---		
Parameter	Method	LOR	Unit	Result	MU	Result	MU	Result	MU
Polycyclic Aromatics Hydrocarbons (PAHs)									
Benzo(a)pyrene	A-PAHMS02	-	ng/sample	<25	---	---	---	---	---

If no sampling time is provided, the sampling time will default 00:00 on the date of sampling. If no sampling date is provided, delivery date in brackets without a time component will be displayed instead. Measurement uncertainty is expressed as expanded measurement uncertainty with coverage factor $k = 2$, representing 95% confidence level.

Key: LOR = Limit of reporting; MU = Measurement Uncertainty

The end of result part of the certificate of analysis**Brief Method Summaries**

Analytical Methods	Method Descriptions
Location of test performance: V Ráji 906 Pardubice - Zelene Predmesti Czech Republic 530 02	
A-PAHMS02	CZ_SOP_D06_06_180 - except chap. 10.3.3.6 - 10.3.3.10, 10.3.4, 10.3.5 (US EPA 429, ISO 11338, US EPA TO-13A). Determination of polycyclic aromatic hydrocarbons by isotope dilution method using HRGC-HRMS and calculation of polyaromatic hydrocarbons sums from measured values. The samples were stored in laboratory in the darkness and under temperature <4°C. Actual LOQ are noticed in the annex.

A "*" symbol preceding any method indicates laboratory or subcontractor non-accredited test. In the case when a procedure belonging to an accredited method was used for non-accredited matrix, would apply that the reported results are non-accredited. Please refer to General Comment section on front page for information. If the report contains subcontracted analysis, those are made in a subcontracted laboratory outside the laboratories ALS Czech Republic, s.r.o.

The calculation methods of summation parameters are available on request in the client service.